

ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Σ' ένα άρθρο μου στα «Νεοελλ. Γράμματα» τῆς 4-8-37 προσπάθησα νὰ δείξω πὼς ἔμμετρος λόγος δηλ. ποίηση, χωρὶς ρυθμὸ καὶ ρητὰ μέτρα δὲ μπορεῖ νὰ νοηθῆ καὶ νὰ ὑπάρξῃ, ὅπως δὲ μπορεῖ νὰ νοηθῆ σπονδυλωτὸ ζῶο χωρὶς σπονδυλικὴ στήλη. Ἐχοντας ὁμως ὑπόψει μου τὶς σύγχρονες τάσεις ὠρισμένων ὑπερμοντέρνων, πρόβλεψα μερικὲς ἀντιρρήσεις τοὺς καὶ κατέγινα νὰ τὶς ἀναιρέσω ἐκεῖ μὲ λίγα λόγια. Μὰ ἕνας νέος ποιητὴς σὲ γράμμα του μοῦ ἀραδιάζει τοὺς λόγους, ποὺ ἔχοντας ὑπόψει του «τόλμησε, λέει, νὰ γράψῃ τὰ τραγούδια του χωρὶς κανένα κανενὸς εἶδους μέτρο» καὶ μ' ἐρωτᾷ ἂν τοὺς βρίσκω κ' ἐγώ, ὅπως κι' αὐτός, πολὺ ἰσχυροὺς καὶ πολὺ σοβαροὺς. Τοὺς ἀντιγράφω αὐτολεξεῖ :

«Ἀποφεύγω, γράφει ὁ ἐπιστολογράφος μου, τὰ μέτρα : 1) Γιατὶ θέλω ν' ἀπαλλαχθῶ ἀπὸ τοὺς καταθλιπτικοὺς περιορισμοὺς καὶ τὶς τυραννικὰς ἀπαιτήσεις τῆς μετρικῆς, ποὺ κοντὰ στ' ἄλλα μᾶς ἀφαιροῦν πολὺτιμο χρόνο κ' ἔτσι μειώνουν σημαντικὰ τὴν ποιητικὴ μας παραγωγή. 2) Γιατὶ μὲ τὴν μετρικὴν ἀρθρωσὴ κ' ἐπεξεργασία τῶν ποιητικῶν στοχασμῶν μου φοβᾶμαι μήπως καταστρέψω κάθε φορὰ τὸν αὐθορμητισμὸ μου, μήπως νοθέψω τὸ πηγαιῖο τῆς ἔμπνευσῆς μου κ' ἔτσι βρεθῶ στὴν ἀνάγκη νὰ παρουσιάσω τὸ γέννημα τῆς φαντασίας μου ἀλλοιωμένο, μ' ἄλλα λόγια κάτι στίχους ἐξεζητημένα περίτεχνους, ἐπομένως ψυχροὺς. 3) Γιατὶ σὰ νέος συγχρονισμένος κ' ὑποχρεωμένος ν' ἀφοσιώνωμαι σὲ νέες πάντα ἀναζητήσεις δὲ νομίζω πὼς μπορῶ νὰ καταγίνωμαι μὲ τὰ «τετριμμένα» μέτρα καὶ τοὺς γνωστοὺς στίχους μὲ τὰ στροφικὰ συστήματα, ποὺ μυρίζουν προπολεμικὴ ἄρα ξεπερασμένη τεχνικὴ. 4) Γιατὶ σήμερα μὲ τὴ γοργότητα ποὺ πῆρε ἡ ζωὴ καὶ ποὺ πρέπει ν' ἀπεικονίζεται καὶ στὰ γραφόμενά μας, θάταν ἀκατανόητο κι' ἀνάρμοστο νὰ κάθεται ὁ ποιητὴς καὶ νὰ μετρᾷ μικρόχαρα τὶς σπλλαβὲς καὶ νὰ ταχτοποιῇ τὶς ἄτονες καὶ τονιζόμενες ἀπ' αὐτές, κυνηγώντας, ὡς ἐκ περισσοῦ, καὶ τὴ ρίμα, ποὺ καὶ σ' αὐτὴν ἀναγκάζεται νὰ θυσιάσῃ ἕνα μέρος τῆς δροσιᾶς τῆς ἔμπνευσῆς του. Καὶ 5) Γιατὶ στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴν Ἀμερικὴ πολλοὶ μοντέρνοι ποιητὲς ἀπαρνήθησαν ὁλότελα τὰ μέτρα ἢ μὲ μεγάλη τους συγκατάβαση δέχτηκαν νὰ μεταχειρίζωνται τὸ λεγόμενον ἔλεύτερο στίχο».

Νόμισα γιὰ καλύτερο, ἀντὶ νὰ στείλω τὴν ἀπάντησή μου προσωπικὰ στὸν ἐπιστολογράφο μου, νὰ τὴ δημοσιεύσω στὶς φιλόξενες «Μορφές» καὶ γιὰ τὸ ζήτημα, ποὺ ἐξετάζει, ἔχει γενικώτερο καὶ σημαντικὸν ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὸ ὑπάρχει πιθανότης νὰ σταθῆ ἀφορμὴ νὰ παρακινηθοῦν ἄλλοι, καλύτεροι γνώστες τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ποίησης, νὰ ποῦνε τὴ γνώμη τοὺς σχετικά.

Ἀπαντῶ μὲ τὴ σειρὰ τῶν γραφομένων του στὸν ἐπιστολογράφο μου :

1) Ἀναγνώριζω, γιὰ τὸ ξαίρω ἀπὸ πολύχρονη πεῖρά μου, πὼς εἶναι μεγάλοι, καταθλιπτικοὶ συχνά, οἱ περιορισμοὶ καὶ τυραννικὰς αὐτόχρημα οἱ ἀπαιτήσεις, ποὺ ἐπιβάλλουν στὸν ποιητὴ τὰ μέτρα κ' ἡ στιχουργικὴ ἀπαρ-

τίωση. «Είναι βαρειά πραγματικῶς ἢ καλογερικῆ», ὅπως λέει κι' ὁ λαός μας. Ἐνας δυνατὸς ποιητῆς, γιὰ νὰ δώσῃ στὸ τραγούδι του τὴν τεχνικὴ του ἀποτελείωση, τὴν ὀριστικὴ του μορφή, ὑποχρεώνει τὸν ἑαυτὸ του νὰ καταβάλλῃ ἐπίμονες, πολυήμερες συχνὰ, προσπάθειες καὶ νὰ δοκιμάσῃ βαθιεῖς συγκινήσεις, πὺ κάποτε παίρνουν τὴ μορφή τῆς ἀγωνίας. Ἔτσι μονάχα μπορεῖ νὰ τοῦ χαρίσῃ ὅ,τι κρύβει μέσα του, ἔτσι μονάχα τὴν ἰδεατὴ ὁμορφιά, πὺ μὲ τὴ φαντασία του ἔπλασε, μπορεῖ νὰ τὴν πραγματώσῃ. Ἡ γυναῖκα δὲν κατορθώνει νὰ γεννήσῃ, νὰ δώσῃ δηλ. στὸ φῶς τῆς ζωῆς, τὸ δημιουργήμα τῆς ἀγάπης τῆς τὸν «καρπὸν τῆς κοιλίας τῆς» χωρὶς πόνους, φόβους, κινδύνους. Κ' ἕνας ἀληθινὰ δημιουργὸς τεχνίτης δὲν παραλλάζει ἀπὸ τὴ γυναῖκα, πὺ κρατάει ἀνόθευτη καὶ ζωηρὴ μέσα τῆς τὴ λαχτάρῃ τῆς μ η τ ρ ό τ η τ ο ς. Κ' οἱ δύο τους ὑπομένουν ἀκούραστα τὰ πάντα προκειμένου νὰ ἐκπληρώσουν τὴ βαρειὰ τους ἀποστολή. Δημιουργῶντας δοκιμάζουν τὴ χαρούμενη ἐκείνη διάθεση, πὺ κατέχει τοὺς θαλασόχαρους ναυτικούς προστὰ στὴν τρικυμία καὶ τοὺς πολεμόχαρους στρατιῶτες προστὰ στὴ μάχη. Ὅλοι οἱ ἐκλεχτοὶ μῦστες τοῦ τραγουδιοῦ βασανίστηκαν πρόθυμα, γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν ἔργα, πὺ συγκινοῦν ἢ μεταρσιώνουν καθ' ἐποχῆς καλαίσθητον ἄνθρωπο. Κάτω ἀπὸ τοὺς ἀπλούς, στρωτοὺς μὰ κι' ἀψεγάδестους μετρικὰ στίχους τους ποιά ἐπίμονη προσπάθεια καὶ πόση ὑπομονητικὴ ἐργασία κ' ἐπεξεργασία κρύβεται ! Κι' ὅμως τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲ μαντεύει κι' ὁ πὺδ προσηκτικὸς ἀναγνώστης. Στὸν ἀληθινὸ λοιπὸν τεχνίτη τοῦ τραγουδιοῦ τὸ σημερινὸ καὶ τὸν αὐριανὸ καὶ τὸν παντοινὸ, ἐπιβάλλεται σὰ χρέος ἀναπόφευκτο νὰ δέχεται μ' εὐχαρίστηση τοὺς ἀπαραίτητους περιορισμοὺς τῆς τέχνης του καὶ τῆς τεχνικῆς τῆς, πὺ ὀνομάζονται ρυθμὸς, μέτρο, στίχος, στροφή καὶ νὰ δείχνῃ στὸ μεταχείρισμά τους ὅλες τὶς ξεχωριστὲς ἰκανότητές του. — τὸ πραγματικὸ του τάλαντο. Κι' ὁ πολῦτιμος καιρὸς πὺ τοῦ ἀφαιροῦν οἱ περιορισμοὶ αὐτοὶ ; ἐρωτᾷ ὁ ἐπιστολογράφος μου. Μὰ πὺ θὰ μπορούσε ἐπωφελέστερα ὁ ποιητῆς νὰ διαθέσῃ τὸν καιρὸ του παρὰ στὴ ρυθμικὴ καὶ μουσικὴν ἄρθρωση καὶ τελείωση τῶν ποιητικῶν του στοχασμῶν καὶ τῆς συγκινημένης σκέψης του ; Εἶναι περιττὴ ἢ μετρικὴ ἐπεξεργασία, ὅταν ὁ διάσημος Λίππε στὴν «Αἰσθητικὴ» του τοποθετεῖ μεγάλο μέρος τῆς ἀξίας τοῦ τραγουδιοῦ στὰ μέτρα τῶν στίχων καὶ στὰ ἠχητικὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων ; Κ' ἡ μείωση τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς, πὺ φοβᾶται ὁ ἐπιστολογράφος μου ; Μὰ ὅσο κι' ἂν ἡ ἐποχὴ μας ἀποβλέπει καὶ στὸ ποσό, δὲν παύει ὅμως καθόλου νὰ δίνῃ τὴν ἀπόλυτη προτίμησή τῆς στὸ π ο ι ό ν. Κι' αἰῶνια οἱ ἄνθρωποι θὰ παραδέχονται πῶς : «Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ»,

2) Γιὰ τὸν ἀύθορμητισμό, πὺ τρέμει ὁ ἐπιστολογράφος μου μήπως τὸν νοθέψῃ μὲ τὴ μετρικὴν ἐπεξεργασία, πολλοὶ μίλησαν κ' ἔγραψαν κι' ἀρκετὰ τὸν ἔχουν ἐκθειάσει. Καὶ μὲ τὸ δίκιο τους «οὐδεὶς γὰρ ψέγει τὸν Ἡρακλέα». Ὁ ἀύθορμητισμός, ἀληθινὰ, εἶναι ἡ πρώτη ψυχικὴ δόνηση, πὺ χρειάζεται γιὰ νὰ προκληθῇ ἡ ἔμπνευση καὶ γιὰ νὰ κινηθοῦν οἱ φτεροῦγες τῆς φαντασίας πρὸς τὰ ὕψη τῆς σύλληψης. Μὰ δὲ μπορούμε νὰ ἐμπιστευόμαστε μόνο σ' αὐτὸν ὅπως μᾶς παρουσιάζεται, Δὲν ἀντιλέγει κανεὶς βέβαια πῶς τὸ ἕλικὸ, πὺ μᾶς παρέχει, εἶναι σπαρταριστὸ ἀπὸ ζωντάνια· μὰ εἶναι κι' ἀτακτοποίητο, ἀνώμαλο, τραχὺ, μορφικὰ ἀναποτελείωτο, σχηματικὰ ἀπροσδιόριστο. Πρέπει καλαίσθητος τεχνίτης νὰ ἐπέμβῃ μὲ τὴν προσωπικότητά του τὴν

ξεχωριστή και τὰ μέσα τῆς τεχνικῆς του, γιὰ νὰ φέρῃ στή σύλληψή του τὴν τάξη τὴν ἀκολουθία, τὸν εἰρμό, νὰ δώσῃ τὶς ἀρχιτεκτονικὰς διαστάσεις και γραμμὰς και νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ρυθμικὸ και μετρικὸ παρουσίασμα. Κ' ἐδῶ πάλι μπορεῖ ὁ ποιητῆς νὰ δείξῃ τὴν ἐπιδεξιωσύνη του, τὴ δύναμη και τὴν ἀξία τοῦ ταλάντου του. Ὅσο περισσότερο μὲ τὴν ἐπεξεργαστικὴ του, ἔτσι νὰ πῶ, ἰκανότητα κατορθώνει κάθε φορὰ νὰ διατηρῇ ζεστὴ τὴ διάθεση και σπαρταριστὴ τὴν πνοὴ τοῦ ἀύθορμητισμοῦ του, τόσο περισσότερο ἀνόθευτη και ἀνεπιτήδευτη θὰ παρουσιάσῃ τὴν ἔμπνευσή του στὸ δημιούργημά του. Μὰ ἐδῶ πρέπει νὰ προλάβω μιὰν πιθανὴ παρεξήγηση. Ἄς μὴ νομισθῇ ἀπὸ κανένα πῶς μικρὴ και ἀσήμαντη ἐπεξεργασία ἐννοεῖ τὴ διατήρηση τοῦ ἀύθορμητισμοῦ και πῶς μεγάλη και ἐπίπονη συνεπάγεται τὴν ἀλλοίωση ἢ και τὴν ἐκμηδένισή του. Ὁχι. Στὸ σημεῖον αὐτὸ παίζει σπουδαῖο ρόλο ἡ προσωπικότητα τοῦ ποιητῆ. (1) Ἐξαιρετικὸς τεχνίτης τοῦ στίχου μ' ὄλη τὴν πολύχρονη κατεργασία και ἀποστίλβωση τοῦ ὑλικοῦ του κατορθώνει νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὸν πυρῆνα και τὰ λοιπὰ κύρια συστατικὰ τοῦ ἀύθορμητισμοῦ του και ἀσήμαντος στιχοπλόκος μὲ μικρὴν ἐπέμβαση μπορεῖ νὰ τὸν νοθέψῃ ἢ και νὰ τὸν ξεθωριάσῃ τόσο πού νὰ βλέπῃ καθαρὰ πῶς τὸ δημιούργημά του δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν ἔμπνευσή του τὴν πρώτη και πῶς ἔχει καταντήσῃ μιὰ ψυχρὴ και ἀνούσια θεματογραφία. Ἄδικα λοιπὸν ὁ ἐπιστολογράφος μου θέλει και ἐπιμένει ν' ἀποφεύγῃ τὴ ρυθμικὴ και μετρικὴν ἄρθρωση και ἐπεξεργασία τοῦ ὑλικοῦ, πού τοῦ προσφέρει ὁ ἀύθορμητισμὸς του. Και στὸν πριμιτιβισμὸν ἀκόμη ἀκόμη ὁ τεχνικὸς λόγος δὲν κατέρχεται ἴσαμε τὸ πρόχειρο και ἀτημέλητο κουβεντολόι.

(Ἀκολουθεῖ τὸ β' μέρος)